

Şanlıurfa

Şanlıurfa, doğusunda Mardin, batısında Gaziantep, kuzeyinde Adıyaman, kuzeybatısında Diyarbakır illeri ile çevrilmiştir. Güneyinde ise 1921,1926,1929 yıllarında yapılan Ankara Antlaşması ve 1930 Halep protokolüyle çizilmiş bulunan Suriye sınırı ile çevrelenmiş bir sınır şehridir.

Şanlıurfa, coğrafi konumu nedeniyle üzerinde tarih boyunca bir çok devlet ve beyliğin hüküm sürdüğü, değişik kültürlerin geçiş ve kaynaşma alanı olmuştur. İlk ve orta çağda eski uygarlık merkezlerinden olan Mezopotamya ve Arap ülkeleri ile Avrupa arasındaki bazı yollar Şanlıurfa üzerinden geçmekteydi. Şanlıurfa doğuyu batıya bağlayan bir çok tarihi, ticari ve askeri yolların üzerinde yer almış olması nedeniyle geçmişte ve günümüzde önemli bir il olmuştur.

Şanlıurfa, Dünya'nın ve Türkiye'nin en önemli bölgesel kalkınma projesi olan GAP'ın (Güneydoğu Anadolu Projesi) merkezi durumundadır.

Şanlıurfa, Güneydoğu Toroslar' ın orta kısmının güney etekleri üzerindedir. İlin kuzeyinde yer alan dağlar ve yüksek tepeler genellikle güneye doğru gittikçe alçalır. Büyük ovalar Şanlıurfa'nın güneyinde yer almaktadır. Sıra tepeler oldukça yaygın olup bunların arasında batıdan doğuya doğru sıralanan Suruç, Harran ve Viranşehir ovaları bulunmaktadır.

Batıya doğru kenarları fazla uzanmış bir altıgene benzeyen Şanlıurfa'nın yüz ölçümü 18.584 km'dir. (DİE 1997 yıllığı) Bu, Türkiye yüz ölçümünün % 3 üne eş değerdir. Türkiye'nin en büyük 7. Kentidir.

Şanlıurfa Kültürüne Bir Bakış

1992 yılında Balıklıgöl yakınında bulunan ve “Balıklıgöl Heykeli” olarak adlandırılan heykelin 13.500 yıllık olduğu ve dünyanın en eski heykeli olduğu anlaşılmıştır.

Atatürk Barajı göl alanı altında kalan NevalıÇoli ve Şanlıurfa'nın Göbeklitepe bölgesinde yapılan arkeolojik kazılarda, 11.500 yıl öncesine ait taş kabartmaların ve heykellerin dünyanın en eski plastik sanat eserleri olduğu kabul edilmektedir. (1)

13.500 yıllık tarihi süreç içerisinde Urfa, birçok milletlerin hakimiyetinde kalmış, birçok medeniyetlerin beşiği olmuştur. Bunun tabii bir sonucu olarak da köklü bir kültür yapısı oluşmuştur. Bu kadar uzun bir tarih içinde oluşan Urfa kültür yapısını incelemek, elbetteki başlı başına ayrı bir çalışma konusudur. Biz, bir fikir vermesi bakımından Urfa kültür tarihini özetlemeye çalışacağız.

Kültür; “gelenek halindeki her türlü yaşayış, fikir ve sanat varlıklarının toplamı”dır(2). Bir başka ifade ile kültür, “bir milletin kimliğidir”, halk arasında doğar, yüzyıllar boyu içinde toplumsal, tarihsel ve evrensel değerlerle beslenerek oluşur. Kültür yüzyıllar içinde oluştuğuna göre, tarih içinde

Urfa'da hakimiyet kurmuş devletlerden bahsetmemiz yerinde olacaktır.

Urfa'da hakimiyet kurmuş devletleri tarih sırasına göre şöyle sıralayabiliriz; Urfa; milattan

önce Ebla, Akkad, Sümer, Babil, Hurri-Mitanniler, Arâmiler, Assur, Keldâni, Med, Pers, Makedonya Krallığı, İskender, Seleukos Krallığı, Parth Krallığı dönemlerini geçirmiştir. Milattan sonra Edessa Krallığı, Roma, Bizans, Sâsâni Krallığı dönemi geçirmiştir.

Akkadlar, Akkadca (Doğu sami dili MÖ XXIII yy dan sonra), Sümerler'in yazı ve konuşma dili Sümerce (MÖ 4.000-3.000) (yazı dili)(3), Asurlular (Asur dili), Babilliler (Babil Dili), Arâmiler (Arâmice, Aramca)(4) Latince, Farsça, Süryanice, Nebatice (Aramice'nin özellikle Arapça'ya yakın kolu) bu dönemlerde yazı ve konuşma dilleri olarak sayılabilir. Putperestlik, Sabiilik (Yıldızlara tapan) ve milattan sonra da Hıristiyanlık(5) dini bu bölgede hüküm sürmüştür.

Halife Hz. Ömer zamanında İyad b. Ganem Urfa'yı 639 tarihinde fethetmiştir.(6) Böylece Urfa 639-661 dönemi içinde İslam dinine mensup Arapların hakimiyetinde kalmıştır. "Bölge ve şehirde oturan halk bu tarihte İslamiyet'i kabul eder. VII yüzyıl ortalarına doğru Urfa'nın İslamlaşması ile kültürel yaşam formasyonu büyük ölçüde değişir".(7)

Urfa İslamiyet'le beraber önceleri Emevi daha sonraları da Abbasi kültürlerinin benzer uygarlıklarında yoğrulur. (Emeviler dönemi 661-750) Özellikle "Abbasi hükümdarı Halife Harun-el Reşid döneminde Batı'da Ortaçağın karanlık dünyası yaşanırken, Doğuda Bağdat, Diyarbekir, Harput ve Mardin yanında, Harran ve Urfa'da ilimde sanatta ve ticarete çok ileriye gitmiştir" (8) (Abbasiler dönemi:750-990), Arapların hakimiyeti ile bölgede İslamiyet dini, dil olarak da Arapça bölgede hüküm sürmüştür.

Daha sonra Nûmeyriler, Mervâniler, Bizans, Ermeni Philaretos dönemine rastlamaktayız. Urfa'da 1087'den sonra Büyük Selçuklular dönemi başlamıştır. Türklerin Anadolu'ya gelip yerleşmeleri Selçuklular'ın eline geçmesinden çok önceleri olmuştur. Kültür tarihi açısından önem arz ettiğinden bu konuya değinmek isteriz. "Selçuklu Devleti kurularak, özellikle batı yönünde fetihlerin başlaması ve dolayısıyla Anadolu'nun tamamen fethedilip bir Türk yurdu haline getirilmesinden çok önceki zamanlarda (M.S. IV.yy sonlarına doğru) Anadolu'ya ilk Türk girişi, Hun Türkleri tarafından gerçekleştirilmiştir."(9) "Kursık ve Basık adlarındaki iki başbuğun komutasındaki Hun atlı kuvvetleri, Erzurum üzerinden hareketle Karasu ve Fırat havzalarından Malatya'ya ulaştılar. Daha sonra bu kuvvetler, Çukurova'yı istila ile Orta-doğunun en sağlam surlarına sahip olan Urfa ve Antakya kalelerini başarısız bir kuşatmada bulundular" (10) "Hun Türklerinden sonra Sabar Türkleri (MS 508) Anadolu'ya girmişlerdir.... Hun ve Sabar Türklerinden sonra Anadolu'ya Üçüncü Türk girişi Türklerin VIII yüzyıldan itibaren özellikle Abbasiler devrinde, Türkistan ve Horasan'dan Anadolu'ya getirilerek Bizanslılara karşı gazalarda bulunan gaziler arasında , çok sayıda Müslüman Türkler vardır"(11) Buna göre;Türklerin Anadolu'ya gelişleri 1071'deki Malazgirt Meydan Muharebesi'nden çok önceleri başlamıştır. "Anadolu'nun kaderini tayin eden Malazgirt Savaşı'nda Selçuklu Sultanı Alparslan'a karşı savaşıyan Bizans hükümdarı RomanosDiogenes'in bayrağı altındaki Peçenek ve Uz (Hıristiyan Oğuz) Türklerinin bulunması sadece; Anadolu'da Türkmenlerden önce de Türk soyunun bulunduğunu gösterir" (12), "Türklerin Anadolu'ya akın akın girmelerinin temel sebebi; yaşadıkları yerlerde Moğol baskılarının artmasındandır. Yine fazlaca artan nüfusun, verimi sınırlı olan yurtlarında barınamamaları sonucunu

yaratmış ve bu sonucun tabii seyri olarak da büyük Anadolu'ya Türk göçü doğmuştur. Tarihi kaynakların verdikleri bilgilere göre, bu büyük göç sırasında on binlerce Türkmen ailesi, kendilerine yurt aramak için Anadolu yollarına düşmüşlerdir. İslam Tarihçisi Zekeriya Kazvini'nin vermiş olduğu rakamlara göre 3 milyona yakın Oğuz Türk'ü Anadolu kapılarından yeni yurtlarına giriyorlardı.”(13)

“Horasan'da Büyük Selçuklu Saltanatının kurulması ile başlayan büyük göçün Anadolu'ya getirdiği unsurlar yalnız göçebe unsurlar değildi. Anadolu'ya gelen Türkler arasında; Orta Asya'da çok eski zamanlardan beri köy hayatına, hatta şehir hayatına geçmiş her çeşit halk mevcuttu”(14)“Bununla beraber Türkmenler, Malazgirt zaferine kadar bu ülkede emniyetle oturamamışlardı”(15)

26 Ağustos 1071 tarihinde Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Bizans imparatoru RomanosDiogenes'e karşı kazandığı Malazgirt zaferi ile Anadolu kapıları ebediyen Türklere açılmış oldu. Yenilen imparatorla bir anlaşma yapıldı ve serbest bırakıldı. Bu anlaşmanın bir maddesi de “Malazgirt, Urfa, Antakya civarı ve Menbic (Halep ile Suruç arası) yöresi Türklere verilecekti. Fakat RomanosDiogenes'in yenilgisi üzerine Bizans tahtını ele geçiren yeni imparatorun onu Sivas dolaylarında yakalatıp gözüne mil çektirmesiyle bu anlaşma da çiğnenmiş oldu.

“Malazgirt Zaferi Türk ve dünya tarihinin dönüm noktalarından birisini oluşturan önemli bir olaydır. ...Türkler bu kez bir istila ve yağma amacıyla değil, artık fethettikleri bölge ve yörelerde yerleşmeye başlamışlardır. Bu zaferden sonra Anadolu'da çeşitli Türk devletleri kurulmuş ve bu devletler Anadolu'nun bir Türk yurdu haline gelmesinde önemli tarihi rollerini oynamışlardır.”

Malazgirt Zaferi'nden 16 yıl sonra 1087 yılında Urfa, Büyük Selçuklu hükümdarı Melikşah'ın komutanlarından Emir Bozan tarafından alındı. Melikşah, Emir Bozan'ı Urfa'ya vali olarak tayin etti. Böylece Türklerin ilk olarak Urfa'ya girmeleri 1087 yılında gerçekleşti (17) “Urfa Selçuklu döneminde yeniden eski uygarlığına kavuştu, hanlar, mescitler, medreseler açıldı, Ünlü Türk filozofu Farabi'nin ders gördüğü Harran (Okulu) Üniversitesi bu devirde daha da genişletildi.”(18)

Büyük Selçuklu hakimiyetinden sonra Urfa, Ermeni Thoros, Urfa Haçlı Kontluğu, Musul Atabeyleri (Zengiler), Eyyubiler, Anadolu Selçukluları, Artuklular, İlhanlılar, Memlûklüler, Timur, Döğer aşireti dönemi, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Memlûklüler, Dulkadiroğulları ve Safeviler'in hakimiyetinde kaldı.

1517 yılında Yavuz Sultan Selim devrinde Osmanlı idaresine geçti. 406 sene Osmanlı hakimiyetinde kalan Urfa 1923 yılında Türkiye Cumhuriyetinin bir vilayeti oldu.

Halife Hz.Ömer döneminde (639) Urfanın fethi ile günümüzden yaklaşık 1400 sene önce İslam Urfa ve havalisine gelmiş, islami kültür Emeviler ve Abbasiler döneminde zirve dönemini yaşamıştır. Büyük Selçuklu (1087) Zengiler, Artuklular, İlhanlılar, Memlûklüler, Döğerler, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Dulkadiroğulları, Osmanlı imparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere, yaklaşık

900 senedir Urfa'ya Türk-İslam kültürü hakim olmuştur.

“İl gider töre kalır” sözünde olduğu gibi toprak değişse bile kültür, bir milletin varlığıyla birlikte devam eder. Urfa'ya gelen Müslüman Türkler, merhamet, iyilik, yardımseverlik, müsamaha, dürüstlük, kardeşlik, ahlak değerleri, insan hak ve hürriyetleri, ırk mezhep ve millete bağlı ve çeşitli dinlere inanan insanlar arasında ayırım yapmama gibi insanlığın temel vasıflarıyla, Şeyh Edebali, Yunus Emre, Hacı Bayram Veli, Hacı Bektaşî, Ahmet Yesevî gibi mutasavvıfların düşünce sistemleriyle, velileriyle, ermişleriyle, şeyhleriyle, tarikatlarıyla, vakıflar, aş evleri, düşkünler evi, ahi teşkilatı gibi sosyal ve kültürel müesseseleriyle, camiler, medreseler, çeşmeler, imaretler, hamamlar, kütüphaneler, hastaneler gibi yapılarıyla, gelenek ve görenekleriyle, folkloruyla, müziğiyle, edebiyatıyla, sanatıyla özetle bütün kültür değerleriyle 900 senedir Anadolu'nun her köşesine olduğu gibi Urfa'ya da Türk ve İslam'ın damgasını vurmuşlardır. Türklerden önce bu bölgede bulunan insanlar da zaman içinde Türk-İslam kültürü yoğrulmuştur.

Rivayetlere göre “Hz. Adem (a.s.)'ın çiftçilik yaptığı, Hz.Nuh (a.s.)'ın gemisinin karaya vurduğu dağın (Cudi) bu bölgede olması, Hz.İbrahim (a.s.)'in doğduğu ve ateşe atıldığı yeri işaret eden makamların varlığı, Hz.Lût (a.s), Hz. İshak (as), Hz.Ya'kup (a.s), Hz. Yusuf (a.s), Hz.Eyyub (a.s), Hz.Elyesa (a.s.), Hz.Şu'ayb (a.s), Hz.Musa (a.s.) ve Hz.İsa (a.s.)'nın bu bölgelerde yaşaması ve Şanlıurfa ile olan bağları, yöredeki ilgili makamları, bu tarihi şehrin “Peygamberler Şehri” adıyla anılmasını sağlamıştır.”(19) İşte bu nedenlerle Şanlıurfa yüzyıllar boyu dini merkez konumunda olmuştur. İslamiyet'in bölgedeki hakimiyeti ile Urfa halkı İslam dinine bağlı bir hayat sürdürmüştür. Evliya Çelebi ünlü seyahatnamesinde (1640) Urfa ve Urfalılarından bahsederken “Tanrı bu şehir halkına Hz. Halil İbrahim bereketi vermiştir. Burası gayet bereketli ve bolluk olan bir yerdir. İnsanları Halil İbrahim gibi sevimli, Müslüman, takva sahibi adamlardır” der.

Urfalıların dini sohbet yaptıkları, dini kitaplar okudukları, peygamberlerle ilgili kıssalar dinledikleri ortamlardan biri de sıra geceleridir. Gerçekten de Urfalı, birçok dini bilgisini sıra gecelerinde öğrenir, kafasına takılan soruları sorar, samimi bir oram içinde cevaplarını alarak bu konudaki eksikliğini tamamlar. Konuyu bu açıdan değerlendirdiğimizde İslami yaşantı ile sıra gecelerinin bağlantısını görmekteyiz. Bu noktadan baktığımızda sıra gecesini geleneğinin tarihin derinliklerinden geldiğini görebilmekteyiz.

Tarih boyunca Urfa, Harran'la birlikte kültür ve medeniyetin beşiği olmuştur. Dini konular yanında, felsefe, tıp, matematik, astronomi ve müzik konusunda önemli sayıda ilim adamı yetişmiş, bu ilim adamlarının yazdığı eserler günümüze kadar gelmiştir. Din bilgini İbniTeymiyye, din, astronomi ve matematik bilgini El Bettani, mimar Abdülkadir bin El SelametelRuhavi bunlardan birkaçıdır.

Dini ve diğer bilimlerde akademik düzeydeki çalışmalar, ayrıca Urfa ve Harran'ın ipek yolu üzerinde bulunması nedenleriyle, Urfa doğu ve batı arasında kültür ve sanat alışverişinde önemli bir köprü olmuştur, ileri fikir hamlelerine önyak olmuştur.

Tarih süreci içinde edebiyat, Urfa kültürü içinde ayrı bir ehemmiyete sahip olmuştur. Urfalı Nabi,(20) XVII yy. Divan edebiyatının en önemli şairidir. Özlü söyler, nüktedandır “Nabi gibi söyler” sözü günümüzde dahi kullanılmaktadır. Musikişinastır, besteler yapmıştır.

Urfa tarih boyunca edebiyata ve şiire önem vermiş XVIII ve XIX. Yüzyılda Hikmet, Şevket, Abdi gibi yüzlerce Divan edebiyatı şairi yetişmiştir. Şairlerin yetişmesinin en önemli etkeni Urfalının kültür birikimi, şiire ve şaire değer vermesi olarak özetlenebilir. “Marifet iltifata tabidir” sözünde olduğu gibi yazılan şiirlerin çevre ile buluştuğu, iltifata mahzar olduğu ilk ortam, Sıra geceleridir. Şiirin beğenildiğini gören şair daha büyük bir hevesle edebiyata sarılmaktadır. Böylece sıra geceleri Urfa’da şiirin ve diğer edebiyat kollarının da gelişmesine katkıda bulunmuş olmaktadır. Geçmişte olduğu gibi bugün de yapılan sıra gecelerinde divan edebiyatının en güzel gazel örnekleri gazelhanlar tarafından okunmaktadır.

Urfa halkı misafirperverdir. Urfalıların misafirlerini ağırladıkları ortamlardan en önemlisi sıra geceleridir. Yabancı misafirler Urfa’ya geldiklerinde yakın ilgi görürler. Urfalı “kerip”(21) dediği yabancıları sofrasında ağırlamaktan zevk duyar. Bu husus yüzyıllar öncesinden gelen bir gelenektir. Evliya Çelebi seyahatnamesinde, Urfa halkından bahsederken “içinde oturan halkının iyi huylu, hünerli kişiler” olduğunu anlatır. Hele halkının son derece yabancı dostu ve gönül alıcı, son derece konuksever kimseler olarak, gece ve gündüz sofralarında konuksuz yemek yemediklerinden sitayişle söz eder. Gerçekten de doğuştan her Urfalının yüreği insan sevgisi ile dopdolu bir garip dosttur...”

Sanlıurfa'nın Tarihi Mekanları

Hız.İbrahim'in Doğduğu Mağara ve Ateşe Düştüğü Yer

Hız. İbrahim'in Doğduğu Mağara ve Ateşe Düştüğü Yer Hız. İbrahim Peygamberin doğduğu mağara, Halil-ür Rahman ve Aynzeliha göllerinin 100 metre doğusunda yer almaktadır. Mevlid-i Halil Camii avlusu içersine yer almaktadır. Hız. İbrahim bu mağarada yedi yaşına kadar kalmıştır. Mağaranın içersinde bulunan şifalı suyun bir çok hastalığı iyileştirdiğine inanılmaktadır. Bu mağaranın yanına Osmanlı Dönemi'nde Hız. İbrahim'in hatırasına Mevlid-i Halil adı verilen küçük bir cami yapılmıştır. İbrahim Peygamberin makamını ziyaret etmeye gelen binlerce kişiye bu cami küçük gelmeye başlamış ve bunun yanına 1986 yılında çifte minareli büyük bir cami inşa edilmiştir. Halilürrahman Gölü'nün kenarında ise Hız.İbrahim'in ateşe düştüğü yer bulunmaktadır. Burada kaynayan bir su vardır. Gelen ziyaretçiler bu sudan içer ve götürürlür

Balıklığöl ve Ayn-Zeliha Gölü

Balıklığöl ve Ayn-Zeliha Gölü Halil İbrahim Peygamber, devrin zalim hükümdarı Nemrut ve puta tabanlarla mücadele eder. Putları kırıp parçalayarak halkı tek tanrıya inanmaya çağırır. Bu başkaldırına

karşı Nemrut, İbrahim Peygamberi büyük bir odun yığnında yakmak ister. İbrahim Peygamber ateş üzerine düşer düşmez, ateşin yerinde berrak bir göl belirir. Yanan odunlar balığa dönüşür. Göle Halil-ür Rahman Gölü (Balıklı göl) denilir. Yanındaki göl ise (Ayn-Zeliha) İbrahim Peygamberin sevgilisi ve Nemrut'un evlatlığı Zeliha'nın gözyaşlarından oluşur.

Urfa Kalesi

Urfa Kalesi Kentin güneybatı kesiminde, Halil-ür Rahman ve Ayn-ı Zeliha göllerinin güneyindeki Damlacık dağının kuzey eteğinde bulunan tepe üzerindedir. Doğu, batı ve güney tarafı kayadan oyma derin savunma hendeği ile çevrili, kuzey tarafı ise sarp kayalıktır. 814 yılında (Abbasiler Dönemi) şehir sularının yeniden inşa edilmesi sırasında kalenin de Seleukoslar dönemine ait eski kalıntılar üzerine yeniden inşa edildiği kuvvetle muhtemeldir. Güneydeki kayadan oyma hendeğin M.S. III. yüzyıla ait kaya mezarlarının üzerine yapıldığı kesilmiş kaya mezarlarından anlaşılmaktadır. (Romalılar tarafından yaptırılan İç kale zamanla genişlemiştir. İç kale 25 burçludur. Kalede Bizans ve İslam dönemine ilişkin kalıntılar bulunmaktadır. Surları M.S. 812 yılında Hıristiyanların, Arap akınlarına karşı kenti korumak amacıyla yaptırdığı bilinmektedir. Dış kale ise Haçlılar zamanında büyütülerek restore edilmiştir) diyenler de vardır. Kale üzerindeki Korinth başlıklı iki sütunun arası 14 m. olup yükseklikleri 17.25 ve çapları 4.60 metredir. Doğudaki sütunun kente bakan yüzünün 3 metre yukarısında Estrangela türündeki Süryanice kitabede: "Ben askeri komutan Barş[AMAŞ] (Güneşin Oğlu)'nın oğlu AFTUHA. Bu sütunu ve üzerindeki heykeli başbakan MA'NU kızı, [kral MA'NU] eşi, hanımefendim ve [velinimetim] kraliçe ŞALMETH için yaptım." yazılıdır. Kitabede adı geçen Edessa kralı II. MA'NU (240-242)'dur. Saltanat tarihleri dikkate alınırca, bu sütunların 814 yılındaki surlar ve kalenin esas inşa tarihinden önce buraya birer anıt sütun arak dikildikleri ortaya çıkar.

PEYGAMBERLER ŞEHİRİ ŞANLIURFA

Urfa tarihinin Paleolitik çağa kadar (M.Ö. 500.000 - 8.000) uzandığı tespit olunmuştur. Kazılarda neolitik çağ (M.Ö. 7250 - 5500), kalkolitik çağ (M.Ö. 5500 3200) ve ilk tunç çağına ait (M.Ö. 3200 - 1800) çok sayıda değerli eserler ele geçirilmiştir.

Belgelere dayanmayan bazı iddialara göre Urfa, ilk defa şehirler kuran İdris Peygamber veya Tufan'dan sonra Nuh Peygamber zamanında kurulmuştur. Ebul Faraç bu görüştedir.

Urfa bölgesi; Sümer - Akat - Hitit, Babil - Kalde, Hurri - Mitanni, Aram - Asur, Med ve Pers hakimiyetlerini görmüştür. M.Ö. II. bin Hitit vesikalarında geçen Ursu'nun ve Asur vesikalarında geçen Ruhua veya Ru'ua'nın, bugünkü Urfa olduğu söylenmektedir. Şehir; Ur, Kalde Ur'u, Harran Ur'u, Orhei, Orhay, Vurhai, Edessa, Diyar Mudar, (Bölge ile beraber) Ruha, Reha ve Urfa adlarını almış, en son Şanlıurfa olmuştur.

Makedonya Kralı Büyük İskender doğu seferi sırasında Urfa' ya hakim olmuştur. (M.Ö. 332).

Bu devir, M. Ö. 132'de ASRAANE krallığı ile son bulmuştur. M. S. 250 yıllarına kadar devam eden Osroane Krallığı dönemi Hıristiyanlık açısından büyük önem taşımaktadır. O çağın Osroane Kralı Abgar

Ukomo'nun (Kara Abgar) dünyada Hristiyanlığı resmi din olarak kabul eden ilk krallardan olduğu, Hz. İsa ile mektuplaştığı ve Hz. İsa'yı dinini yaymak üzere Urfa'ya davet ettiği bilinmektedir. Bu davet üzerine Hz. İsa yüzünü sildiği mendile çıkan mucizevi resmini ve Urfa'yı kutsadığına dair bir mektubunu Abgar Ukomo'ya göndermiştir. Bu nedenle Urfa'ya Hristiyanlarca bugün bile "Kutsal Şehir" denilmektedir. Hristiyanlık aleminde kutsal sayılan bu mendilin uzun süre Urfa'yı düşmanlardan koruduğuna inanılmış. M.S. 944 yılında Bizans İmparatorunun doğudaki kuvvetlerinin komutanı İoannes Kurkuas Urfa üzerine yürüyerek Hz. İsa'nın bu mucizevi resmini almayı başarmış ve onu büyük bir törenle İstanbul'a götürmüştür.

Hristiyanlığı ilk yıllarında kabul eden Urfa, Müslümanlığı da ilk yıllarında kabul etmiştir. (M.S. 639). Selçuklu Sultanı Alpaslan'ın 1071 yılında şehri kuşatmasına kadar birçok siyasi ve dini hareketlerin olduğu Urfa' da bağımsız bir Haçlı Kontluğu (M.S. 1098-1144) kurulmuştur. 1144 yılında İmadeddin Zengi, 1182'de Selahaddin Eyyübi Urfa'ya hakim olmuştur.

1240 ve 1250 yıllarındaki iki Moğol yağmasından sonra 1260 yılında Hülagü Han bölgeyi yakıp yıkmıştır. Urfa 1404 tarihinde Akkoyunluların, 1514 yılında Safevilerin eline geçmiş ve 1517 yılında Osmanlı İmparatorluğuna dahil olmuştur.

24 Mart 1919'da İngiliz, 30 Ekim 1919'da Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Fransızlara karşı başlatılan direniş ve savaş 11 Nisan 1920'de şehir halkının zaferiyle sonuçlanmıştır.

NEDEN PEYGAMBERLER ŞEHİRİ?

HZ. İBRAHİM

Rüyasında hükümdarlığının elinden gittiğini gören Kral Nemrut'un bu rüyası kahinler tarafından: "... Bu yıl bir çocuk doğacak, senin putperest dinini ortadan kaldıracak ve Krallığına son verecek" şeklinde yorumlanır. Bunun üzerine Nemrut o yıl doğan ve doğacak olan bütün çocukları öldürtmeye karar verir. Hz. İbrahim' e hamile olan Nuna, hamileliğini herkesten gizleyerek Hz. İbrahim'i bir mağarada gizlice doğurur.

Hz. İbrahim bu mağarada 7 yaşına kadar herkesten gizlice yaşadı. 7 yaşından sonra mağaradan çıkarılıp baba evine getirilen İbrahim büyüyünce Nemrut ve halkının taptığı putlarla mücadele etmeye başladı. Gerçek tanrının putlar değil bütün kiiinatı yaratan tek Allah olduğunu anlatmaya çalıştı. Bunun üzerine Nemrut, Hz. İbrahim'i yakalatarak Urfa kalesinin bulunduğu tepeden ateşe attırdı. O anda Allah tarafından ateşe "Ey ateş İbrahim'e karşı serin ve selamet ol" emri verildi. Ateş su, odunlar balık oldu. Hz. İbrahim sağ salim olarak bir gül bülhçesinin içerisine düştü.

Onun düştüğü yerde oluşan Halil-ür Rahman ve Aynzeliha gölleri ile içerisindeki balıklar bugün dünyanın her tarafından gelen insanlarca ziyaret edilmektedir. Ayrıca Hz. İbrahim'in doğduğu mağara, bu göllerin yakınındaki Mevlid-i Halil Camii içerisinde olup ziyarete açık tutulmaktadır.